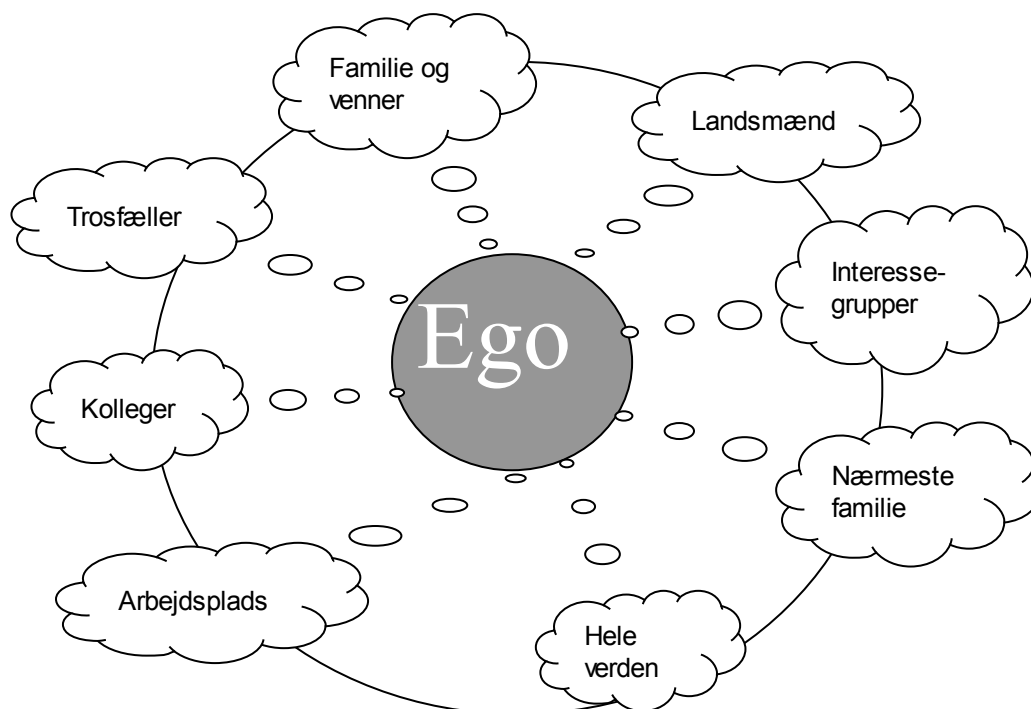

Den kultiverede egoist

"Egentlig ville jeg opfatte verden som et uinteressant sted, hvis det ikke er fordi jeg er til"

Kultivering: anvendes ofte i forbindelse med pleje af urtebed hvor det betyder at man holder ukrudt nede og jorden ren, så de gode og planlagte planter kan få de bedste vilkår for vækst. I bøjningsformen "kultiveret" vil man ofte forbinde ordet med at en person udviser en god forståelse for samvær mellem mennesker – somme vil formentlig også forvente at personen besidder en viden over gennemsnittet indenfor kultur og samfundsliv.

Egoist: "den mennesketype alle andre tilhører". I bogen her ikke anvendt i sin sædvanlige, negative fortolkning, men blot som en beskrivelse af en menneskelig egenskab – og som de følgende sider vil vise: den mest basale af de menneskelige egenskaber.

Indhold:	Side
Ego-cirklerne	1
Behovsteorien og egoismen	3
Den stærke egoist	3
Gullepisk	4
Den kriminelle egoist	5
Den anonyme egoist	6
Frihed, lighed, broderskab	7
Den troende egoist	7
Den næstekærlige egoist	8
Den egoistiske demokrat	9
Den gode vilje på andres bekostning	9
Den egoistiske racist	10
De små tegn	10
Slutord	11
Arbejdsspørgsmål	12
(til undervisningsbrug)	

Den kultiverede egoist/ De ukultiverede egoister

Udgivet af:

Drueholm Aps

e-mail: es@chatelpaca.net
www.persson-sondergaard.net

ISBN 87-988889-0-0
2. udgave, april 2003

Af samme forfatter:
April 2002: ISBN 87-988889-1-9
"Den Ædle Råddenskab"

September 2002: ISBN 87-988889-2-7
"Pyjamastrolden"

November 2002: ISBN 87-988889-3-5
"En værre historie"

April 2003: ISBN 87-988889-4-3
"Øst for Håbet"

© Erik Søndergaard 2002
Vollerslev/Ringsted

EGO-CIRKLERNE

Et af de mest positivt ladede ord i leksikonet er solidaritet. I et leksikon defineres det så smukt: "sammenhold og gensidig hjælpsomhed".

Men hvorfor holder man sammen, og hvorfor hjælper man hinanden? Og hvem holder man sammen med? Man holder selvfølgelig sammen med nogen der i en given sag har samme interesser og mål, og det er disse mennesker man hjælper og forventer tilsvarende hjælp fra – ikke dem der står uden for den solidariske gruppe og som muligvis direkte modarbejder gruppens interesser. Man er solidarisk fordi man ved at stå sammen har større chancer for at opnå målet end hvis man kæmper alene.

Derfor er en mere dækkende definition af solidaritet: **gruppegoisme**. Det lyder ikke så smukt og heroisk som solidaritet, men beskriver mere klart at den solidariske gruppe står sammen for at fremme gruppens interesser.

At fremme sine egne interesser vil næsten altid kun kunne ske på andres bekostning, og det søges sædvanligvis legitimeret ved at sagen man kæmper for er "god og retfærdig". Modparten vil næppe dele opfattelsen af hvad der er "godt og retfærdigt". Kun bagklogskaben eller sejrherren kan afgøre om en sag nu også var god og retfærdig, men det forhindrer selvfølgelig ikke en gruppe i at tage sådanne begrundelser i brug. Bemærk i øvrigt at "solidaritet" ikke kan eksistere uden en modpart, så det er ikke alene et spørgsmål om hvem man er solidarisk med, men også imod (om end modparten ofte kan være diffus).

Alle mennesker har en række grupper de føler sig solidariske med. Men ikke altid og ikke

under alle omstændigheder. Illustrationen på næste side viser eksempler på nogen af disse grupper. Nogen vil altid være tæt ved den enkeltes hjerte – andre længere borte og bliver kun hentet frem i kritiske situationer. Enhver er konstant engageret i flere grupper. Ofte kan den enkelte gruppes interesse(r) fremmes, uden det går ud over andre egogrupper, men kommer der en interessekonflikt mellem egogrupperne, må individet nødvendigvis afgøre hvilken gruppe der har højeste prioritet.

For at tydeliggøre det er her et par eksempler: en fanatisk jøde er dansk statsborger og indkaldt til militæret. To af hans ego-cirkler er: "Troende jøder" (trosfæller) og "danskere (landsmænd)". Nu bliver han udsendt i et FN-kontingent som skal beskytte palæstenserne mod israelske overgreb. Klar konflikt mellem de to ego-cirkler der hidtil sagtens har kunnet trives side om side. Han bliver nødt til at vælge hvilken af de to ego-cirkler der har højeste prioritet for ham.

En medarbejder i et firma har bl.a. disse to ego-cirkler: "Firmaet" og "kollegerne". Når firmaet fører en forbitret kamp mod en konkurrent, topper ego-cirkel "Firma" naturligvis, men ryger bag ego-cirkel "Kolleger" når freden har sænket sig, og der skal forhandles kollektive lønforhandlinger.

Når en stat trues eller rammes af angreb fra en fremmed magt, er det en kendt sag at befolkningen rykker sammen. Pludselig har ego-cirkel "Landsmænd" fået topprioritet.

Hvert menneske har et stort antal ego-cirkler. På illustrationen er blot vist eksempler der findes hos de fleste personer. Ego-cirklerne er i konstant bevægelse og forandring.

For de fleste er ego-cirkel "Nærmeste familie" den mest

dominerende. Men at en person hurtigt kan blive verftet ud af en ego-cirkel, viser sig i tilfælde af en skilsmisse.

Ego-cirkler kan opstå langsomt som det for eksempel er tilfældet ved et godt venskab, men kan ligeså vel opstå lynhurtigt og forsvinde igen i samme tempo. Det ses for eksempel når en skoleklasse deles op i 2 hold for at spille fodbold. De gule mod de røde. Lynhurtigt er etableret en ego-cirkel "det gule (eller røde) hold". Nu gælder det bare om at stå sammen for at vinde og sørge for at modparten taber. Enhver fejl der begås af modparten, er en fordel. "Alt hvad der er dårligt for modparten, er godt for os." Dette udsagn kan kaldes **egoismens logik**. Så snart kampen er forbi, opløses de to midlertidige ego-cirkler, og tidligere cirkler indtager deres sædvanlige pladser.

I skoleklassens fodboldkamp er der en grænse for de grønheder man vil udsætte modparten for. Det skyldes at der meget tæt på ego-cirkel "mit hold" findes en anden ego-cirkel, "mine klassekammerater". Det samme gælder ikke i krig. Når der ikke vises nåde overfor fjenden, skyldes det selvfølgelig at der ikke eksisterer en ego-cirkel der indeholder fjenden, og alt hvad der måtte være godt for fjenden, er skadeligt for os selv.

Ikke alene er der en konstant skiftende prioritering af de forskellige ego-cirkler, ofte vil der også være en til- og afgang af hvilke personer der får lov til at være med i pågældende ego-cirkel.

Når en person debatterer, sker det ofte ud fra de forhold der bedst tjener den aktuelle ego-cirkel. I anden sammenhæng kan vedkommende diskutere ud fra hensynet til en anden ego-cirkel, og der behøver ikke være en sammenhængende logik i argumenterne da

det jo drejer sig om at anvende argumenter der bedst tjener den aktuelle ego-cirkel.

Det kan synes umiddelbart uforståeligt at mennesker kan modtage meddelelse om at 700.000 afrikanere er døde af hungersnød uden tegn på syndelig bevægelse, medens samme mennesker sørger dybt hvis 80 mennesker i deres eget land dør ved en ulykke. Men forklaringen er jo ganske enkelt at afrikanerne ikke har plads i en ego-cirkel, hvorimod de 80 landsmænd findes i en ego-cirkel. Der findes ingen formel der beskriver hvor mange uden for ens ego-cirkel der skal til for at modsvare tabet af bare et enkelt menneske som befinder sig i ens ego-cirkel.

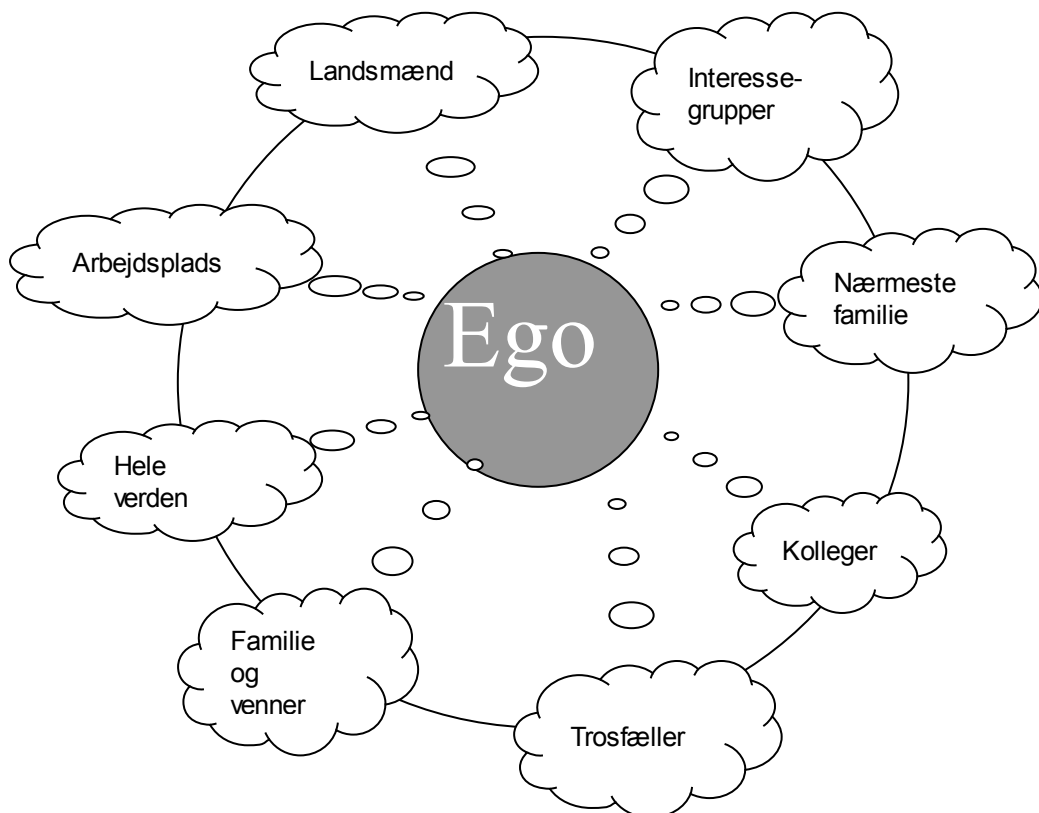
I øvrigt kan teorien om ego-cirkler nemt overføres til en stat som jo bare er en samling af individer. Typiske ego-cirkler for Danmark er "EU" og "NATO".

Nogle gange ønsker et individ at skilte med at være med i en ego-cirkel. Det kan f.eks. ske ved at sætte et rygmærke på læderjakken eller Rotary-emblemet i knaphullet. Andre gange fortrækkes ubetinget anonymitet.

"Enhver ordre til en virksomhed bør foræres til konkurrenten!"

En virksomhed, hvis ledelse fornægter egoismen, bør af moralske grunde straks fordele ordrer til konkurrenterne. Selv at ville profitere af en ordre er egoisme da det jo betyder at en anden ikke modtager ordren og derved sikrer sin virksomhed omsætning og indtjening.

Ego-cirklerne

BEHOVSTEORIEN OG EGOISMEN

Den mest kendte af behovsteoriene er formentlig den som blev udtænkt af amerikaneren Maslow i 1950'erne (der findes mange sider på nettet, søg på "behovsteori"). Ikke et ondt ord om den, men den får nye aspekter ved at blive kombineret med egoismeteorien.

For egoisten er det første mål at overleve for derved at være i stand til at præge sin verden, både i nu'et og i fremtiden ved at efterlade nogle af sine gener i sit afkom.

Mad, drikke og søvn er nødvendig for at egoisten kan overleve. Derfor er den vigtigste opgave for egoisten at sikre disse ting. Først når de er sikret, kan der tages hul på mere overskudsprægede opgaver, og her melder først og fremmest parring sig. Ikke bare af lyst, men ligeså meget for at sikre at den fremtidige verden ikke går glip af nogle unikke, nedarvede egenskaber.

Sociale omgivelser har også høj prioritet. Det er vigtigt at få de sociale ego-cirkler etableret. Ikke alene af selskabelige grunde, men mere af sikkerhedsmæssige grunde så egoisten ikke skal stå alene overfor en truende fjende. Ved at stå sammen mindskes risikoen for at egoisten og muligt afkom udslettes, for så ville det hele jo have været forgæves.

Hvad er bevæggrunden for at et individ vælger at lade sig selv slå ihjel for at kunne redde sit barn i en krigssituation? Er det ædelmodighed? Er det en kalkuleret mulighed for at overleve kampen og dermed opnå høj social status? Eller kan det være en dyrisk logik der konkluderer: "Her er en høj risiko for at vi, mit barn og jeg, dør. Hvis jeg kæmper

mod fjenden, er der gode chancer for at mit barn kan overleve. Da jeg alligevel statistisk skal dø før barnet, er det bedre jeg dør nu, og barnet overlever. På den måde har mine gener størst mulighed for at leve videre via mit barn. Går jeg ikke i døden for at sikre mit barn, dør vi begge, og dermed forsvinder mine gener for evigt."

Hvis de basale krav ikke er sikret, er alt andet ligegyldigt, for så dør individet. Men når først de er dækket ind, kan egoisten begynde at fremme sine individuelle behov. Egoister er individualister, og det fremgår tydeligt når de basale behov er sikret. Man kan sige at alt hvad der findes af behov på den anden side af de basale, er individuelle, selv om mange naturligvis vil gå igen, men i et utal af kombinationer.

"Social accept/ Anerkendelse" - "magt, indflydelse, rigdom og kontrol" - "hellige sig sin interesse" er nogle af de gængse.

I stort set alle samfund er "høj indtægt" et mål som mange prioriterer højt. Hvilket jo er ganske logisk for en egoist, idet en høj indtægt giver bedre vilkår og muligheder for egoistens vigtigste ego-cirkel, nemlig den nærmeste familie. En høj indtægt giver de bedste muligheder for at afkommet kan videreføre de enestående gener. Samtidig betyder høj indtægt også at man har mulighed for at købe "tid". Det gamle ordsprog "tid er penge" kan ligeså godt vendes om til "penge er tid". Har man penge nok, kan mange tjenesteydelser købes så egoisten får mere tid til at tilfredsstille sine postbasale behov.

DEN STÆRKE EGOIST

Fra gammel tid har det været en hævdvunden skik at fyrster og konger med mellemrum an-

greb nabostaterne for at få fat i deres rigdomme og få magt over folket (bl.a. for at kunne opkræve skatter af dem). Der er næppe nogen af nutidens konge- eller fyrsteslægter der kan sige sig fri for at være opstået i kraft af succesfuld brug af "den stærkes ret". Set med nutidens øjne er det naturligvis uacceptabelt i vestlig kulturforstand, men førhen var det regelen og derfor accepteret (og er det stadig i store dele af verden).

Den stærkes ret er et grundlæggende, dyrisk træk hos levende væsener. Enhver har vel set naturfilm hvor man ser at de stærkeste i flokken drikker og spiser først. Og i den retning adskiller mennesker sig ikke fra vilde dyr. Der er en indbygget fornøft i at den stærkeste har første ret til mad og drikke for derved at være sikret sin styrke for at kunne beskytte flokken eller stammen mod overfald eller have kræfter til at skaffe næste måltid.

Nogen vil med stolthed hævde at civilisationen og indførelsen af demokratiet har sat en stopper for "den stærkes ret". Men forholdet er faktisk bare, at i et demokrati er det flertallet der har magten – er den stærkeste – og dermed har overtaget retten til at bestemme. Både over udvikling og over det enkelte samfundsindvids opførsel. Vil et individ ikke følge reglerne, har demokratiet skabt nogle instrumenter der kan straffe afvigeren.

Det er nok en lidt flot påstand at hævde at vi nu har nået et stadi i civilisation, hvor vi har lagt den dyriske egenskab "den stærkes ret" bag os. Men da udførelsen af den i et moderne demokrati virker "rigtig og retfærdig", er det nemt at glemme at det er den gamle naturlov i pænt indpakket kultivering. Så længe magthaveren (altså her flertallet i et demokrati) vil det gode og viser hensyn til anderledes tænkende,

opnås formentlig størst mulig lykke for flest mulige mennesker, men kun blandt dem der er omfattet af samfundet. I modsætning til diktaturet er det i demokratiet flertallet der afgør hvad der er det gode, rigtige og retfærdige - og følgelig oplever hovedparten af demokratiets individer samfundsordenen som fornuftig.

Alliancer med enstænkende samfund har til formål at sikre det fælles samfund og hindre uvenlige samfund i at trænge ind. Jo stærkere enstænkende samfund står, des bedre mulighed har de for at gennemtrumfe de ting de mener, bør ske og forhindre at uønskede ting sker. Er man tilstrækkelig stærk og klog, behøver man ikke bruge vold, men kan nøjes med at stille venlige forslag som modparten er tvunget til at acceptere. Eventuelt bør det stærke samfund med mellemrum vise tænder så andre samfund kan se, at der er virkelighed bag den påståede magt. På den måde kan konfrontationer undgås. Vi kender det blandt andet fra de store militærparader.

En international alliance som FN er i nogle tilfælde et eksempel på en ego-cirkel. Men FN er også et eksempel på den stærkes ret. 5 stærke lande har ret til at forkaste alt. Og hvis et land i sig selv er stærkt nok, kan det vælge at ignorere FNs beslutninger uden indgriben fra verdenssamfundet.

Den gode leder skal beherske krigen, men ville freden

Det er ikke nok at vise godhed. Som individ eller samfund må man være indstillet på at forsvare sig. Et forsvarsløst demokrati vil være en lækkerbissen for en ambitiøs diktator, for i det øjeblik demokratiet ikke kan udøve magt, vil det blive rendt over ende. Historisk set er der altid en "ond" fyrste der er parat til

at gribe chancen når svaghedstegn viser sig.

"Retten" kan kun håndhæves hvis man besidder den fornødne magt at sætte bag. Og har vilje til at anvende magtapparaten.

Når langturschauffører (ego-cirkel: "kolleger i fagforeningen") blokerer motorveje og broer for at opnå en fordel for gruppen (goder som andre ikke har, og kravet sker dermed på bekostning af andre), overtræder de klart loven. Ved at stå sammen kan de på ulovlig vis lægge så meget pres på beslutningstagerne at de ikke alene får deres krav gennemført, men også slipper for straf. Konklusion: en stærk gruppe kan tiltage sig retten til at afgøre hvad der er ret, hvis ikke demokratiets ledelse har mod og vilje til at gennemtrumfe vedtagne love.

Tilsvarende når franske landmænd blokerer motorveje og færger. Er gruppen stærk nok, får den retten på sin side.

Da verdenssamfundet mente at menneskeretten ikke blev overholdt i Jugoslavien, skred det ind med kontant handling. Stater der er tilstrækkeligt store og stærke, bliver naturligvis ikke angrebet, og har således retten til selv at fortolke hvad der er ret.

Når et byråd i Ålborg nægter at efterleve loven om offentlighed i forvaltningen, begår de et lovbrud, men i kraft af hurtigt etablerede ego-cirkler lægges der så meget pres på regeringen at de slipper straffri fra deres handling og samtidig får den omstridte lov ændret.

Hvis kultiveringens greb brat slippes, som eksempelvis i de tidligere østeuropæiske lande, vil der være rig lejlighed til at studere hvordan nogle individer vil forsøge at udnytte situationen til med alle magtmidler at tiltvinge sig magt, kontrol og

rigdom uden hensyn til medborgere.

"Som rendyrket anti-egoist kan man ikke bo i en lejet lejlighed!"

Det turde være selvklart da man jo i så fald ville optage en lejlighed som en anden familie gerne vil have.

GULLEPISK

Ordet gullepisk er en mild voldtægt af ord. Det er en sammentrækning af gulerod og pisk, og helt bevidst er der stoppet et ekstra "l" ind i gulle. Dels fordi ordet så bliver mere udtalesmukt, og dels fordi man med lidt god vilje kan fordanske det svenske ord "gulla" som betyder "kæle for/nusse om", og denne fortolkning er med til at give gullepisk en ekstra dimension. Når gullepiskens svinges med kenderens ekspertise, er den et fremragende eksempel på praktisk anvendelse af teorien om egoisme.

Gullepisk er en kombination af belønning og trussel. Den anvendes i mange situationer, og er bestemt ikke et nyt fænomen. Igennem historien støder vi jævnligt på gullepiskens. Nogle gange meget tydeligt, andre gange skjult bag smukke hensigter, og ofte skjult som noget selvklart der ikke kræver at blive nævnt.

Ved at svinge gullepiskens på ret vis, kan man få andre mennesker til at gøre det man ønsker. Samtidig med at man lover dem en belønning, venter en straf hvis de skulle svigte. Og den der er underlagt gullepiskens, skal selvfølgelig kende straffen for at fejle.

En af de ældste og mest kendte gullepiske går igen i mange religioner. Hvis du gør som kirken siger, kommer du i Himmerige. Hvis ikke havner du i Skærsilden!

For nogle hundrede år siden dukkede ridefogeden frem. Mod at herremanden stillede ham nogle goder i udsigt, udførte han umenneskelige handlinger, for han vidste jo at hvis han ikke opfyldte herremandens forventninger, ville han blive straffet hårdt og måske miste sit job. Det ville ikke gavne almuen, for der ville jo bare komme en ny ridefoged. Derfor kunne han ligeså godt udnytte sit privilegium, nyde de goder der fulgte med den slags job og med hård hånd gennemtrumfe herremandens vilje.

I sidste halvdel af 1900-tallet så vi de østtyske grænsevagter som efter ordre nedskød flygtende landsmænd. De havde naturligvis deres begrundelse for handlingen i orden idet den blev retfærdiggjort ved at de blot adlød en lovlig kommando. Hvis de gjorde det de fik besked på, kunne de forvente belønning i form af påskønnelse, forfremmelse og privilegier. Hvis ikke, ville de (og måske deres familier) blive forvist til en uvis skæbne i det ugæstfrie Sibirien. Så konklusionen for den enkelte vagt var nem: naturligvis adlyder man en lovlig kommando fra sin befalingsmand. Især når man kan opnå en fordel for sig selv ved at gøre det.

Det vil i mange henseender være uværdigt at bebrejde grænsevagten (og andre ofre for gullepisen). De handler ud fra nogle basale, menneskelige egenskaber. I langt de fleste tilfælde vil de ende deres liv som værdsatte undersåtter, men i nogle tilfælde kommer der desværre en fjende på tværs og kræver et regnskab opgjort ud fra andre normer.

Den der svinger gullepisen, kan gøre det med varierende finfølelse. I de fleste samfund er gullepisk et accepteret og forventet ledelsesværktøj – både i offentlig og privat tjeneste. Hvis du udfører dit arbejde

som det forventes, vil du langsomt stige i graderne og få mere og mere i lønningsposen. Hvis ikke, bliver du i værste fald fyret eller blot holdt nede så du ender din karriere der hvor den startede. Det virker så naturligt at det er umuligt at forestille sig en verden uden denne milde gullepisk.

Det er først når vi bevæger os op i samfundets øvre lag, at gullepisen synes virkelig farlig. Og det er da også sådan at der altid vil være en direkte relation mellem belønning og straf. Jo højere belønning der stilles i udsigt, jo mere vil individet være parat til at satse. Også selv om det skulle betyde nogle småkrøl på kultiveringens principper, for som modvægt til en høj belønning truer visheden om en tilsvarende stor straf hvis man fejler.

I mange tilfælde behøver en leder end ikke udtale gullepiskens løfter og forbandelser. Det ligger usagt indbygget i mange systemer. En folketingspolitiker er udmærket klar over at skal han gøre karriere - blive minister - så gælder det om at stemme ligesom partitoppen. Hvis ikke, kan han være sikker på at havne langt nede på opstillingslisten i sin kreds til næste valg. Med mindre han da er i stand til at etablere en ego-cirkel med partifæller der sammen med ham får væltet den gamle partitop.

Så overalt findes gullepisen. En af de første er: "Hvis du skynder dig at rydde fint op på værelset, vanker der cola og chips. Hvis ikke, er det lige i seng klokken otte."

"Enhver der udøver sport for at vinde, er egoist!"

Naturligvis! For vinderen vinder jo på andres bekostning. Hvis ikke vinderen vandt, ville nr 2 jo have vundet.

DEN KRIMINELLE EGOIST

En kriminel handling er en handling der afspejler naturlige, menneskelige egenskaber, men som et givet samfund anser som uønskede og derfor har valgt at erklære for kriminel.

Det synes logisk at et samfund fungerer mest harmonisk når dets medlemmer er enige om at overholde de vedtagne spilleregler, men alligevel ser vi overalt at det er nødvendigt med et politi til at sikre at spillereglerne overholdes inden for samfundet, og et militær der kan forhindre udenforstående med andre spilleregler i at forstyrre samfundets fred og orden.

Kultiveringens ultimative mål i relation til kriminalitet er et samfund uden politi og uden dørlåse. Kun et militær til at beskytte mod udenforstående. Hvis vi anslår at egentlige kultiverede samfund har eksisteret nu i små 4.000 år, kan man jo småtænke over hvor lang tid der endnu vil gå før det optimale nås? Eller om vi blot skal tage til efterretning at sådan er menneskene nu engang indrettede, og derfor vil der altid være nogle elementer der fristes til at begå kriminelle handlinger, mennesker på hvem kultiveringens lak ikke kan binde.

Når der ses bort fra ganske få forbrydelser som fx passionsdrab, momentan sindssyge og lignende, kan kriminelle handlinger kun forklares på en måde: den kriminelle ønsker at opnå et gode eller en fordel på andres bekostning.

Når indbrudstyven argumenterer/undskylder sig med at offeret jo kan være ligeglad, for forsikringen betaler det hele, ja så er det et ugyldigt argument. For helt uden indbrud var der jo ingen grund til at have en

indbrudsforsikring. Og når svindleren med et stort smil kundgør at han kun bedrager velstående banker, er der tale om et ligeså stort argument-bedrag. Desuden er den psykiske belastning for ofrene ofte langt værre end det materielle tab, men det er jo en helt anden sag som egoisten ikke kunne drømme om at bekymre sig om.

Hvad så med den røverbande der i et u-land laver et hold-up mod en bus fyldt med velbeslåede turister. De gør det jo af nød for at brødføde de sultne unger i reden derhjemme. For dem er det et spørgsmål om at begå et røveri for at de og deres familie kan overleve. Det er naturligvis ikke acceptabelt i et kultiveret samfund, men er et eksempel på at når situationen virkelig bliver kritisk, er man sig selv nærmest. Der er trods alt en vis logik i at man i den situation vælger at røve en turistbus og ikke naboen (der er såmænd nok heller ikke så meget at røve), fordi turistene ikke befinder sig i overfaldsmændenes ego-cirkler hvilket naboen jo gør.

Det er ikke kun i et u-land at denne regel gælder: "jo mindre man har at miste, jo større er fristelsen for at opnå noget ved at begå en forbrydelse." Samme forhold gør sig gældende i udviklede, kultiverede samfund. Her bruges blot mere avancerede værktøjer. Så det er altså ikke alene et spørgsmål om kultiveringsniveau om et individ begår en kriminel handling eller ej, men også et spørgsmål om hvor meget individet risikerer at miste hvis handlingen afsløres i forhold til hvad en mulig "fortjeneste" kan være. Altså en ren egoistisk overvejelse.

Hvis man antager at kriminalitet kan undgås ved effektiv kultivering, må forklaringen være at kultiveringsprocessen ikke har været god nok overfor den der begår kriminalitet.

Derfor er fx fængselsstraf til en kriminel næppe det optimale i første omgang. Samfundet kunne i stedet vurdere om et kriminelt individ mangler kultivering (forstår meningen med og værdien af samfundet i modsætning til ren anarki). En fornuftig førstegangs-"straf" kunne være en efteruddannelse i samfundets værdier og mening – altså en kultivering af den kriminelle fremfor fængsling. På den måde kan man måske undgå at en kriminel debutant kommer i uføre i et fængsel omgivet af garvede kriminelle. Omvendt må man nok indstille sig på at der vil findes personer der ganske enkelt ikke ønsker at blive kultiveret, og her må andre midler tages i brug. Disse midler kan sidestilles med repressalier der kan anvendes mod kriminelle der ikke er medlemmer af samfundet.

Hos nogle individer er kultiveringen så fremskreden at selv en bøde fra biblioteket er ubehagelig, og for den person vil en hæftestraf være en næsten ubærlig skam. Omvendt findes der individer hvor kultiveringslak ikke er så tyk, og her modtages en fængselsdom blot med et træk på skuldrene eller i grovere tilfælde som et ridderslag der forstærker positionen i et kriminelt netværk. Når et samfunde tænker på straf, kan det være på sin plads at relatere den til kultiveringens indtrængen på individuelt niveau.

DEN ANONYME

EGOIST

Man kan næppe forestille sig en mere behagelig oplevelse end en middag sammen med italienske bekendte. Her oplever man i sandhed det kultiverede menneske i højeste potens. Galante, opmærksomme, konverserende og venlige.

Men hvordan ser det så ud når italieneren lader anonymitetens elskværdige kappe sænke sig. Når han sætter sig i sin bil hvor han er sikret mod genkendelse? Enhver der har oplevet den italienske trafik, ved, at her gælder jungleloven, og der levnes ingen chancer til rivalerne på vejen – for ikke at tale om kampen om en ledig P-plads.

Hvordan kan to så vidt forskellige typers adfærd rummes i samme person?

Antropologer vil formentlig tale om kulturelt betingede adfærdsformer – at man i Italien har tradition for at bilister opfører sig som de gør.

Men sandheden er nok at i den kaotiske, men dog charmerende, italienske trafik, kan selv den bedst kultiverede egoist tillade sig at kaste sin kultivering bort, for han kan ikke genkendes, og derfor benytter han sig af lejligheden til at lade sin ukultiverede svinehund få afløb.

Vel hjemme fra arbejdet – og efter overstået kamp om en P-plads - træder han ud af sin bil og ifører sig automatisk sit kultiverede væsen, hilser hjerteligt på de naboer han for 10 minutter siden gav både finger og dyt, krammer egne og andres børn uden at ænse at andre unger måtte springe for livet, da han sad i sin bil.

Måske virker kultiveringen kun når egoisten kan gøres ansvarlig?

Det kunne tænkes. Betragter man meget små samfund (uagtet om det er i et højtudviklet land eller en isoleret stamme i et u-land), vil man se at næsten alle overholder sit samfunds spilleregler. De ved at de ikke kan skjule sig og vil blive straffet eller udstødt, hvis de træder ved siden af. Så når risikoen for genkendelse er høj, vælger næsten alle at holde sig i skindet. Og skulle ly-

sten til et raskt tyveri blive for stor, er det bedst at finde et andet samfund at begå det i.

Derfor er det heller ikke underligt at kriminaliteten trives bedst i storbyer hvor risikoen for at blive genkendt er minimal. Og også ganske forståeligt når voldelige demonstranter tager en hætte over hovedet for ikke at blive genkendt og stillet til regnskab for deres handlinger.

Når anonymitetens beskyttende kappe sænker sig over et individ, kræves en stor grad af kultivering for at holde den egoistiske svinehund i skak.

Kultur: i lighed med ordet "kunst" det modsatte af natur.

Kultivering: at korrigere naturlige egenskaber ud fra et hensigtsmæssigheds-kriterium eller at tilføje helt nye egenskaber til det af naturen skabte.

FRIHED, LIGHED, BRODERSKAB

Hvor smukt og stærkt det dog klinger, når en stor skare mennesker med fælles stemme itoner disse ord eller bryder ud i fællessang. I fast og afstemt rytme og med ansigter der emmer af entusiasme. Uanset om det drejer sig om "International" eller som her "frihed, lighed, broderskab".

Men hvad betyder ordene egentlig?

Frihed. Der er i hvert fald nogle hovedløse franskmænd der ikke ville have skrevet under på, at den franske revolution, som skabte disse slagord, indebar frihed. Så ordet betyder altså ikke ubetinget frihed, men kun frihed for de individer der er med i ego-cirklen.

Lighed. Nu må man jo ikke forledes til at tro at de franske revolutionære dermed mente at enhver skulle lukkes ind i klubben og dermed opnå lighed. Hvis en dalevende pied-noir skulle formaste sig til at tro at han kunne komme til Frankrig og opnå lighed med de gammelfranske, blev han hurtigt belært om at ordet lighed ikke skulle forstås absolut, men kun for dem der allerede befandt sig i revolutionens ego-cirkel. Alle andre måtte pænt stille sig i kø og håbe på at blive lukket ind i varmen eller rejse skuffet hjem.

Begrebet lighed er siden den franske revolution blev både misforstået og misbrugt. Mange sætter "lighed" lig med at alle skal være ens, og det er i sig selv utænkeligt når verden kun er befolket af egoister der hver især opfatter sig som noget særligt. Derfor bør "lighed" forstås sådan at alle skal have samme muligheder.

Broderskab. Vi skal stå sammen, vi skal hjælpe hinanden. Uanset hvad der sker, kommer vi hinanden til undsætning. Det skal være som om blodets bånd binder os sammen som sande blodbrødre. Nå ja, men brødre er igen kun de der er godkendte medlemmer af den aktuelle ego-cirkel. For det vi jo skal stå sammen om, er at bekæmpe "de andre".

Ak, ja det var jo i gamle dage. Helt tilbage til Paris i 1789. Som tingene dog har forandret sig her i moderne tid. Eller kan vi stadig sige, som nævnt i det første afsnit:

solidaritet = gruppeegoisme?

Glem i øvrigt ikke tilføjelsen til de 3 slagord: ou la mort - eller døden!

Der findes utallige eksempler på at solidaritet er gruppeegoisme, men det er svært at få nogen til at indrømme at deres

bevæggrunde er egoistiske. F.eks. da dansk fagbevægelse stillede krav om overgangsordninger for de nye EU-medlemmer af frygt for at billig arbejdskraft kunne blive en ubehagelig konkurrent. Omvendt diskuterede de nye medlemsstater hvad de kunne få ud af medlemskabet, ikke hvad de kunne bidrag med. Og da svenskerne stemte om euro'en, hørte man ingen argumentere for hvad et ja ville betyde for euro-landene, kun hvad et ja eller nej betød for Sverige.

DEN TROENDE EGOIST

De fleste religioner indeholder et tilbud om et evigt liv til dem der adlyder og efterlever troens ord. Ordene udlægges lidt forskelligt efter tro, tid og formål. Men at det er en fællesnævner, et gennemgående træk, må tages som udtryk for at religionernes grundlæggere har haft dyb forståelse for at det ultimative for et menneske er det evige liv i et bemyndingsfrit paradys eller tilsvarende behageligt opholdssted. For hvad er mere meningsløst end at "jeg" sådan bare helt skulle forsvinde?

Samtidig er det et sikkert løfte at give den troende, for af gode grunde vil der aldrig blive reklameret over svigtede løfter.

At f.eks. kristendommen i sig selv har en indbygget egoisme, ses af det første af De ti Bud: "Du må ikke tilbede nogen fremmed gud".

Hvis et multinationalt selskab ville kræve den slags loyalitet af sine kunder, skulle monopoltilsynene nok komme op på barrikaderne. Selvsagt klart at intet system ønsker under-sætter der ikke er fuldt loyale, og her er det ikke alene en

åben trussel om at blive smidt ud af fællesskabet hvis reglerne ikke overholdes, men også en trussel om at Paradis' døre til sin tid ikke står åbne.

Religionerne indeholder mange regler der tager sigte på at fremme en hensigtsmæssig adfærd i forhold til det omgivende samfund, altså leveregler der egentlig ikke er religiøse, men bare sund fornuft. De mikses så med religiøse budskaber som derved også glider ind som gode og fornuftige retningslinier, og som frem for alt indeholder belønningen: det evige liv. Skarpsindigt har religionens stiftere indset at for at kultivere individer (undertrykke den basale egoisme) må umiddelbar, egoistisk fordel erstattes med udsigt til en senere, større fortjeneste. Ved at udvise egoistisk tilbageholdenhed i nuet kan senere høstes langt større personlige fordele, nemlig et evigt liv som modpol til en fortabelse i helvede eller tilsvarende institutioner. For individet bliver det således en afvejning af "fordel nu" mod "større fordel senere". Man kan derfor fundere på om en sand troende udøver sine goder gerninger af absolut godhed eller for senere selv at kunne nyde godt af sin udviste godhed? Det er vist det vi i så fald kalder egoisme.

At der så i historiens forløb er mange eksempler på fyrster mm som har drejet religionen til sin fordel, er en helt anden sag. Ligeledes når nogle overhoveder for en religion misbruger religionen til fordækte formål. Demagoger der har skjulte mål, kan nemt løsrive skriftsteder der kan bruges til at fremme deres egne interesser eller direkte udlægge troteksten ud fra sit eget mål.

Den troende - uanset hvilken religion der er på tale - vil ofte være et nemt offer, ikke bare på grund af løftet om det evige liv, men også fordi den ego-cirkel der hedder "trofæller" giver større tryghed og sik-

kerhed jo stærkere den står i forhold til konkurrerende religioner. Desuden kan man jo forøge sine egne chancer for en billet til Paradiset hvis man har udvist kamp for sin religion, vist hvor stærkt troende man har levet sit jordiske liv.

Man kan mistænke nogle religioner, eller subreligioner for at være grundlagt af personer der har handlet ud fra stærkt egoistiske interesser om at få magt og indflydelse. Egoismen her er ikke nødvendigvis personlig, men kan meget vel være en ambition på samfundets vegne. Man vil ikke styres af en religionsledelse der har magtbase i et fremmed samfund, og "opfinder" derfor en variant af den herskende religion. Hvis vi betragter kristendommen er den jo gennem historien splittet op i flere subreligioner: islam - katolsk - romersk eller græsk katolsk - protestantisme. Nye kommer hele tiden til, og det må ikke glemmes at den oprindelige kristendom i sin tid også var en ny religion.

DEN NÆSTE- KÆRLIGE EGOIST

Der var engang .....

..... et middagsselskab. Med en dame. Og andre mangeårige venner. Damen er kendt og anerkendt for sin store og uselviske indsats for at hjælpe medmennesker i nød. Hun er et hjertevarmt menneske og hverken i samvær eller konversation spor frelst. Et rigtigt godt menneske helt igennem. Hun har fortaget en lovende karriere for at få tid til at udvise godhed. Hun har brugt sine sparsomme indtægter til at hjælpe andre og til at rejse til fremmede steder for at udøve sin godhed der.

Nu kom det sig sådan at samtalen faldt på, hvorfor hun ofre-

de sig totalt for sine medmennesker. Hendes svar faldt prompte og uden vaklen: "Bare det at se taknemmeligheden lyse ud af et medmenneskes øjne er mere end rigelig løn for min indsats!"

Gad vide om det er sådan at nogle mennesker fra fødselen har et indbygget "barmhjertighedsgen"? Det er da en smuk tanke hvis naturen er så viseligt indrettet, at en vis procentdel af menneskene udstyres med et sådant gen.

Fighteren kræver konkurrence, kamp, sved og tårer for at opnå tilfredsstillelse hvorimod den barmhjertige må udøve gode gerninger for at opnå tilsvarende tilfredsstillelse.

Det kunne være forklaringen på at nogle mennesker udviser exceptionel medmenneskelighed. Kun ved at udføre sådanne handlinger opnås en følelsesmæssig orgasme. Pågældende har behov for at udføre handlinger der er "gode".

Hvis dette "barmhjertighedsgen" eksisterer, bliver også disse mennesker – uagtet hvor smukt de handler – omfattet af egoismens love. Det må ikke opfattes som kynisme, men blot en erkendelse af hvor dybt egoismen sidder i os alle.

En helt anden type af barmhjertighedens engle er de store skarer der har gjort barmhjertighed til en levevej. Her er det stort set umuligt at skelne de gode fra de onde, men et fingerpeg kan være når årsrapporten taler mere om hvor meget presseomtale der er opnået, end hvor mange mennesker der er blevet hjulpet.

”Enhver der har arbejde, er egoist!”

Skal man rensindet bekæmpe egoismen, må man naturligvis takke pænt nej til ethvert tilbud om arbejde. Hvis man påtager sig et arbejde, forhindrer man jo derved en anden i at få arbejdet. Gør man det alligevel – måske også ud fra en fordækt argumentation om at skulle forsørge sin familie – må man bekende sig som egoist. Er man tilstrækkelig kultiveret, skal man selvfølgelig sige nej så en anden kan forsørge sin familie.

DEN EGOISTISKE DEMOKRAT

Når der skal kæmpes for at etablere et demokrati, er mange villige til at ofre meget for fællesskabets skyld fordi dette fællesskab nu er en primær ego-cirkel, og man kan se - eller tro på - at en sejr vil betyde store fordele for en selv og dem der er med i ego-cirklen. Når først kampen er vundet og demokratiet efter nogle årtier er blevet stabiliseret, kommer nye generationer til, og de har ikke oplevet kampen, men kun freden.

Som i så mange andre forhold er ét at vinde krigen, noget ganske andet at vinde freden. Efter nogle årtier med fredelige forhold opstår langsomt nye, interne stridigheder. Det kan skyldes at nogen mener at andre rager for meget til sig af magt eller mammon - og gør det på andres bekostning. Eller det kan skyldes regulær misundelse som bare kaldes noget andet. Eller at man oplever at mange ikke længere bidrager til fællesskabet, men kun nyder. Uanset grunden medfører det at ego-cirklen ”mit samfund” krakelerer og der vil blive dannet en række nye ego-cirkler, ”mit sub-samfund”. Der opstår nye grupperinger, ego-cirkler, som forsøger at ændre udviklingen til gavn for sig selv. I lyset af teorien om ego-cirkler er denne

udvikling ganske naturlig og forståelig. Når der skal kæmpes hårdt for at opnå demokrati, er ego-cirkel ”meningsfæller” stor og vigtig. Efter nogle generationer er denne ego-cirkel blevet nedprioriteret til noget næsten ikke-eksisterende fordi det at have demokrati opleves som noget selvkært, ikke noget man behøver kæmpe for.

En anden konsekvens er at der opstår individer som må kaldes for egoistiske demokrater. Personer som vil leve i demokratiet og forlanger demokratiske afgørelser, men som ikke vil være forpligtiget til at efterleve flertallets afgørelser, hvis de går imod egne interesser. Gamle demokratier vil i stigende omfang opleve dette fænomen og må finde ud af hvordan det skal tackles. Det er en holdningssag om man vil kalde den egoistiske demokrat for en forkælet person der ikke er villig til at acceptere flertallets beslutninger, eller om man vil tolke tendensen således at det er en naturlig, menneskelig adfærd at kræve mere og mere personlig frihed efterhånden som en lang række basisbehov er fast cementerede.

**Et gram tolerance koster
1 kilo frihed.**

Kravet fra den enkelte om større og større personlig frihed kræver at andre udviser tolerance. For den egoistiske demokrat er kravet udelukkende rettet mod at andre skal udvise større tolerance, hvorimod den egoistiske demokrat kun udviser tolerance hvis hun finder det er rimeligt, vurderet ud fra egne normer.

DEN GODE VILJE PÅ ANDRES BEKOSTNING

Hvor befriende at støde på andre mennesker der vil gøre så meget godt for deres medmennesker.

Som for eksempel da en regent i et vesteuropæisk land i slutningen af 1980'erne holdt tale til sit folk og bad det åbne sine døre for et stadigt stigende antal flygtninge. Regenten rådede (og gør det endnu) over så mange slotte og boliger at der sagtens kunne have været inviteret et par tusinde inden for. Men de døre blev ikke åbnet. Men den gode mening var det bestemt når den altså bare blev udført af andre.

Eller når en regering indtrængende opfordrer befolkningen til at være miljøbevidste og vælge biler ud fra miljømæssige hensyn. Og så fortsætter med selv at benytte de største biler og dermed dem der kører færrest kilometer pr. liter benzin.

Eller når den katolske kirke beder om almisser der kan sendes til stakkels nødstedte mennesker, og den selv er en af de største ejendomsbesiddere i Italien.

Eller når en kansler forlanger af sit folk at forsage bestikkelse og korrupsion og indfører strenge kontrolregler med anonyme tilskud til politiske partier. Og hvad gør han selv?

Eller når forargede forældre forlanger lavere hastighed gennem deres landsby og fotofælder opsat. Men som ser stort på hastighedsgrænser når de kører igennem andres landsbyer?

Jo, vi kender alle en lang række af velmenende egoister der soler sig i rigtige og menneskelige holdninger, men som i praksis kun forventer at det er alle de andre der skal udføre dem. Men de vil selv gerne belønnes med æren for at have de gode hensigter.

Igen vil det være forkert at fordomme disse mennesker. De er blot eksempler på at kultiveringens kappe endnu ikke hviler så tungt på alle – og derfor

skinner den naturlige egoisme igennem. Deres adfærd er blot et udtryk for en grundlæggende, menneskelig egenskab og et tegn på at de på visse områder ikke er belastende ramt af kultivering.

I et samfund er og bør alle være lige. Lige forskellige.

DEN EGOISTISKE RACIST

Racisme betyder ifølge ordbogen ønsket om at forskellige racer enten skal holdes adskilt og/eller ikke være ligeberettigede.

Racisme er altså ikke lig med "fremmedhad".

Den egoistiske racist er derfor kun racist i daglig tale, men ikke efter en objektiv definition - noget der er med til at besværliggøre en diskussion. Det hun naturligvis i bund og grund er bange for, er at nogle fremmede skal komme ind og true hendes position eller opnå materielle goder uden først at have ydet noget og måske endda fortsætte med at nyde goderne uden at begynde at yde noget. Desuden at den fremmede straks, eller på sigt, kan fratage hende nogle magtfaktorer.

En ego-cirkel åbnes kun for nye medlemmer hvis man føler sig sikker på at aspiranten kan tilføre noget positivt og ikke vil true det eksisterende.

Derfor er den racistiske egoist ikke racistisk, men blot bange for at miste nogle goder i videste forstand. Når denne holdning så nemt forveksles med racisme, er det fordi det er umuligt at rette sin utilfredshed mod mennesker der ligner ens egen race, for her kan afvigere ikke nemt peges ud. Men samtidig må den egoistiske racist besidde en stor evne til at ge-

neralisere for at kunne tillade sig at udpege og anklage alle individer i en hel race for at udvise mangel på social ansvarlighed.

DE SMÅ TEGN

Til sidst nogle eksempler på ukultiveret adfærd som i sig selv ikke er værd at hidse sig op over, men alligevel er de værd at bemærke, thi de kan give et fingerpeg om en persons kultiveringsniveau. De fleste af de små tegn kan sædvanligvis henføres til mangelfuld opdragelse, altså hvor forældrene har forsømt regelmæssigt at oversmøre afkommet med kultiveringens lak - en proces der bør stå på gennem hele barndommen for at afkommet senere kan leve i harmoni med sine omgivelser.

Her er nogle stykker af de små tegn:

- ❑ Bilisten der tømmer sit askebæger på P-pladsen - under sin bil.
- ❑ Når man har læst sin avis - eller drukket sin dåseøl - i bilen, så bare ud ad vinduet med affaldet. "Det må andre tage sig af."
- ❑ Bilisten der ikke overholder sin vigepligt, men kører ud så andre trafikanter enten må slippe speederen eller bremse let op. Der er ikke nogen egentlig fare, for den ukultiverede bilist vil jo aldrig udsætte sig selv for risiko ved at blive påkørt (og dømt for at have skylden), men gider ikke vente til de andre er kørt forbi "for de kan da bare bremse lidt, så sker der jo ingenting."
- ❑ Gutterne der højt-råbende og skrigende går gennem gaderne ved midnatstid. "Hvad rager det os at de vågner!!!"

- ❑ Varm sommerdag. Køre på landet. Åbne vinduer. Og naturligvis stereoens skruet op til maksimum, for hvorfor tage sig af at man forstyrrer de mennesker der sidder og nyder freden og roen i deres haver? "Couldn't care less!"
- ❑ En avistegner udtaler at hendes grænse for satire går ved ikke at gøre nar af andres ulykker. Smukt og rent hjerte, tænker man, indtil hun desværre ærligt - eller tankeløst - fortsætter: "andre ville jo opfatte en som dum og hjerteløs hvis man gjorde det!" Noget kunne jo tyde på at det der holder hende tilbage ikke er hensynet til andre, men hensynet til sig selv.

1960 - 1980: "Age of we"
1980 - ? : "Age of me"

SLUTORD

De fleste små børn sætter i et skrig når de ønsker sig et eller andet. Første skrig for at hidkalde sig opmærksomhed fra forældrene. Næste skrig når barnet opdager at det alligevel ikke må få det, det ønsker.

Her begynder den første kultivering af egoisten der naturligvis forventer at kunne få alt man peger på. Pædagogisk anlagte forældre fortæller tålmodigt barnet at man ikke kan få alt. Men den sande kultivering begynder først når barnet når en alder hvor det selv kan reflektere, noget der vel så småt begynder ved 4-5 års alderen.

Efterhånden som barnet vokser op, og hvis forældre løbende øger kultiveringskravene, indser barnet selv det hensigtsmæssige i at moderere sine egoistiske krav til tilværelsen. Den sociale træning er i gang. Egoisten lærer at der er visse regler der skal overholdes hvis man vil være medlem og nyde godt af det omgivende samfund.

Når der opstår konflikter i et samfund eller mellem samfund, kan de skyldes en forskel på kultiveringsniveauet. Derfor kræver et harmonisk samfund at medlemmerne er rimeligt enige om kultiveringsniveauet.

Det letter den sociale træning at forstå egoismens natur. Det fremmer forståelsen for egen og andres adfærd, og åbner for en åben og ærlig dialog. At fornægte egoismen kan resultere i misforståelser, irritation, fordømmelse og skepsis og dermed danne grund for en helt fejlet dialog. Derfor er det en god idé allerede i de unge år at sætte sig ind i egoismens egentlige væsen.

Til allersidst et enkelt spørgsmål, hvortil der kun findes et sandt svar:

”Hvem er den vigtigste person for dig?”

Hvis bogen læses som led i undervisning, er her forslag til arbejdsspørgsmål til fælles diskussion. Dog bør begge dele af bogen være gennemlæst inden spørgsmålene diskuteres:

1. Find 5 af dine egne ego-cirkler (ud over dem der er nævnt på tegningen på side 2).
2. Nævn tilfælde fra den virkelige verden hvor man kan mistænke, at det egentlige formål med en bevægelse er en anden end den der offentligt erklæres.
3. Hvor kan du genfinde nogle af ego-teoriene i historien om Færøerne?
4. Hvordan kan du sikre dig mod selv at blive offer for en demagog/manipulator?
5. Nævn mindst 3 steder i "Den kultiverede egoist" hvor du er uenig med forfatteren.
6. Har du selv været udsat for "gullepisk"? Hvordan, hvornår?
7. Opfører du dig selv nogensinde som "den anonyme egoist"? Hvornår/hvordan?
8. Har du selv oplevet tilfælde af "den gode vilje på andres bekostning"?
9. På side 10 er nævnt nogle små tegn på egoismen. Kan du nævne andre?
10. Hvad er dit svar på slutspørgsmålet i "Den kultiverede egoist". Begrund det, tak.
11. Hvilke solidaritetsgrupper er du selv med i? Hvad kræves for at nye personer lukkes derind? Hvem "kæmper" I imod?
12. Er der forskel på "gode" og "onde" ego-cirkler?
13. Hvis du føler dig presset af en solidaritetsgruppe, hvordan kan du så reagere?
14. Hvad mener du "1 gr tolerance koster 1 kg frihed" betyder?
15. Nævn nogle "bevægelser" der har haft (eller har) unge mellem 15 og 35 som frontløbere.
16. Diskuter hvorfor netop den aldersgruppe har spillet disse roller.
17. Ang. frihedsbevægelsens proklamationer: er der steder hvor der anvendes demagogisk terminologi?
18. Er det sandt at "tid er penge" er det samme som "penge er tid"?
19. Mener du der er fornuft i den førstegangs-"straf" der nævnes under "Den kriminelle egoist"?
20. Angående "den anonyme egoist": kender du andre tilfælde hvor kultiveringen krakelerer når en person er anonym?
21. Kan du modsige tanken om at solidaritet er lig med gruppeegoisme?
22. Nævn nogle påbud/anbefalinger fra religioner der forbedrer den troendes chancer for en plads i Paradis.
23. "Hvis vi ikke sender hjælp til dem, ender det med at de overrender os." Dette udsagn høres ofte som begrundelse for at give penge mm til "underudviklede" samfund. Kan du nævne et eksempel herpå? Er den argumentation humanistisk eller egoistisk?